

แนะนำหนังสือเรื่อง

“Labor”

เขียนโดย Andrew Herod ปี ค.ศ. 2018

สำนักพิมพ์ Polity Press

จำนวน 256 หน้า

ISBN-13: 978-0-7456-6386-9

กฤษฎา ธีระโกศลพงศ์

นักวิชาการอิสระ

E-mail: Kritsadathe@outlook.com

หนังสือเล่มนี้จัดทำขึ้นภายใต้ชุดหนังสือ “Resources Series” โดยมีหนังสือเล่มอื่นๆ ที่เสนอเกี่ยวกับ “ทรัพยากร” นอกจากแรงงานแล้ว ยังปรากฏทรัพยากรชนิดอื่นในหนังสือชุดนี้ได้แก่ ยูเรเนียม โคลแทน ไม้ ปลา อาหาร น้ำ กาแฟ น้ำมัน ที่ดิน น้ำตาล เพชร ฝ้าย และธัญพืช Andrew Herod ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้พิจารณาว่า “แรงงาน” เป็นเพียงทรัพยากร โดยเปรียบได้กับปัจจัยการผลิตทางเศรษฐศาสตร์ จึงเห็นได้ว่าแรงงานมีความแตกต่างจากทรัพยากรประเภทอื่น เพราะแรงงานเป็นมนุษย์และสิ่งมีชีวิต ที่สำคัญทรัพยากรแรงงาน ยังก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และสภาพแวดล้อม ในบทความปริทัศน์นี้ ผู้เขียนจะอธิบายประเด็นและสาระสำคัญโดยยึดโยงกับกิจกรรมที่เกิดขึ้นกับโครงสร้างระหว่างประเทศ โดยแบ่งออกเป็น 5 ประเด็น ดังต่อไปนี้

1. แรงงานในฐานะทรัพยากรที่มีชีวิต

แม้ว่า Herod จะเสนอว่าแรงงานเป็นทรัพยากรที่ไม่เหมือนประเภทอื่นก็ตาม แต่อันที่จริงแล้ว ควรตั้งข้อสังเกตว่าทำไมต้องกำหนดให้คนทำงาน หรือมนุษย์ที่แลกกำลังเพื่อให้ได้ค่าตอบแทนต้องกลายเป็นทรัพยากร โดยประการแรก คือ ขณะที่ Michael Storper และ Richard Walker เขียนบทความ “The Theory of Labour and the Theory of Location” ในปี ค.ศ. 1983 โดยพิจารณาแล้วแรงงานเปรียบได้กับสินค้า หรือเป็นวัตถุดิบทางอุตสาหกรรม ประการที่สอง คือ ผลกระทบการทำงานถูกกำหนดระดับค่าจ้างและโอกาสการมีงานทำ ส่งผลให้แรงงานมีสถานะไม่เท่าเทียมกัน จึงเป็นทรัพยากรหรือสินค้าที่แตกต่างจากทรัพยากรประเภทอื่น ประการที่สาม คือการควบคุมทรัพยากรแรงงานแตกต่างจากทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากมีสมรรถนะแรงงานทำให้มีความแตกต่างจากเครื่องจักร โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการคิดและการสร้างสรรค์ของคนทำงาน และประการที่สี่ คือแรงงานสามารถกำกับความสัมพันธ์ทางสังคมและรูปแบบของการผลิต โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของนายจ้าง และกำหนดสภาพการทำงานด้วยตนเองจากการทำงานอาชีพอิสระ แต่แท้จริงแล้วไม่เป็นเช่นนั้น เพราะชาวนาในยุคกลางของยุโรปก็ตกอยู่ภายใต้ของอัศวินอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ กล่าวโดยสรุปก็คือ แรงงานจะทำงานรูปแบบใดก็ตาม ก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงความสัมพันธ์เชิงอำนาจได้

ทั้งนี้ Herod แบ่งทรัพยากรแรงงานออกเป็นสองรูปแบบ ดังนี้

รูปแบบแรก แรงงานเป็นวัตถุ (Object) โดยจัดเป็นประวัติศาสตร์ภูมิศาสตร์และการวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจ โดยแนวคิดและวิธีการพัฒนาขึ้นโดย Alfred Weber ปรากฏในหนังสือ Theory of the Location of Industries เขียนไว้เมื่อปี ค.ศ. 1909 และแปลเป็นภาษาอังกฤษเมื่อปี ค.ศ. 1929 จนกลายเป็นชิ้นงานที่บุกเบิกการศึกษาเศรษฐศาสตร์แรงงาน (Labor Economics) โดยเฉพาะเน้นที่ตลาดแรงงาน และรองรับต่อการพัฒนาทุนมนุษย์ (Human Capital) ที่ปรากฏขึ้นมาในทศวรรษ 1970 พร้อมกับการแบ่งแยกแรงงานระหว่างประเทศ (International Division of Labor)

โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างโลกเหนือและโลกใต้ นอกจากนี้ก็มีการใช้แนวทางเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกเพื่ออธิบายการกำหนดและตัดสินใจ เช่น ในกรณีการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ เป็นต้น

รูปแบบที่สอง แรงงานเป็นอิตตา (Subject) จึงตรงกันข้ามกับวัตถุ เพราะเน้นวิเคราะห์ที่คนทำงานเป็นองค์ประธาน โดยเฉพาะปรากฏการณ์ที่ก่อให้เกิดการกดขี่เอารัดเอาเปรียบชนชั้นแรงงาน และ Herod อ้างถึงหนังสือ The Making of English Working Class เขียนขึ้นโดย E.P. Thompson ในปี ค.ศ. 1963 เพราะเน้นที่ประสบการณ์ของชนชั้นแรงงานอังกฤษในศตวรรษ 18-19 แต่สำหรับกรณีการย้ายถิ่นระหว่างประเทศจะให้ความสำคัญต่อคนทำงาน และเงินส่งกลับให้แก่ครอบครัว โดยถือเป็นการเชื่อมโยงกับชุมชนต่างๆ ที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศและภูมิภาค

อย่างไรก็ตาม การพิจารณาแรงงานเป็นทรัพยากร ย่อมเน้นความสำคัญที่การพัฒนาทุนมนุษย์ และกระแสดความคิดเช่นนี้ปรากฏมากขึ้นในปัจจุบัน เพราะถูกครอบงำโดยระบบการบริหารจัดการธุรกิจ ส่งผลให้ทรัพยากรต้องตกอยู่ภายใต้การจัดการเพื่อให้ได้ผลิตภาพการทำงานและผลประกอบการ ผู้ปฏิวัติจึงไม่เห็นด้วยต่อกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของไทยที่มีความริเริ่มเปลี่ยนชื่อกระทรวงแรงงานเป็นกระทรวงพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพราะเมื่อเป็นทรัพยากร ย่อมทำให้มองไม่เห็นถึงความแตกต่างจากการแบ่งแยกการทำงาน ความเหลื่อมล้ำจากสถานะทางสังคม และรายได้ที่ไม่เท่าเทียม ส่งผลกระทบตามมา เช่น การถูกเอารัดเอาเปรียบ แต่กลับขาดอำนาจการเจรจาต่อรองร่วมเพื่อคุ้มครองสิทธิแรงงาน

2. สถานการณ์การย้ายถิ่นร่วมสมัยของแรงงานโลก

การย้ายถิ่นเพื่อทำงานหรือแสวงหาโอกาสชีวิตที่ดีกว่าเดิม บ่อยครั้งมักพิจารณาว่าการย้ายถิ่น เป็นลักษณะจากเขตชนบทสู่เขตเมือง แต่แท้จริงแล้วปรากฏการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นมาในทศวรรษ 1970 ภายใต้การขยายตัวของระบบอุตสาหกรรมและบทบาทของบริษัทข้ามชาติ (Transnational Corporations: TNCs) และการศึกษาแรงงานย้ายถิ่นตามกระบวนการทัศน์เช่นนี้ จึงอาศัยทฤษฎีเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกมาอธิบายความคั่งค้างของการย้ายถิ่น และการกำหนดตัดสินใจของแรงงานที่ยึดโยงกับครอบครัว และความสัมพันธ์ของเงินส่งกลับ (Remittance) จึงเป็นบริบทโลกที่ควรตระหนักถึงความสำคัญต่อแรงงานไว้เป็นลำดับต้น โดยเห็นได้จากปี ค.ศ. 2016 ที่แถลงปฏิญญานิวออร์กสำหรับผู้ลี้ภัยและผู้ย้ายถิ่นในสมัชชาแห่งสหประชาชาติ เพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ป้องกันความรุนแรงทางเพศ ส่งเสริมให้มีการปฏิบัติการที่ดี ร่วมมือกับตัวแสดงหลายภาคส่วนในฐานะหุ้นส่วน และยิ่งกว่านี้ยังเสริมสร้างโลกาภิวัตน์สำหรับการจัดการต่อการย้ายถิ่น เป็นต้น

อย่างไรก็ดี Herod พิจารณาความแตกต่างของโครงสร้างประชากรและประวัติศาสตร์ของการย้ายถิ่นในช่วงห้าศตวรรษให้หลังมานี้ โดยเชื่อมโยงระหว่างโลกเก่า (Old World) ที่ประกอบด้วย ภาคพื้นยุโรป แอฟริกา และเอเชีย ร่วมกับโลกใหม่ (New World) คือ ภาคพื้นอเมริกา ทั้งนี้ Herod เน้นที่การย้ายถิ่นของแรงงานเหมือนภูมิศาสตร์ของแรงงาน (Labor Geography) หรือทรัพยากรประเภทหนึ่ง และกำหนดช่วงที่ศึกษาแรงงานไว้หลังปฏิวัติอุตสาหกรรมเพื่ออธิบายความในหนังสือเล่มนี้ ดังที่ในศตวรรษ 18 แรงงานในภาคพื้นยุโรปเคลื่อนย้ายมาที่เขตเมืองเพื่อทำงานในโรงงานและเหมืองแร่ ขณะที่สาเหตุที่ย้ายถิ่นอาจเป็นเพราะไม่ได้ผลผลิตตามที่วางแผนไว้หรือขาดแคลนทรัพยากรที่ใช้ในเกษตรกรรม

ขณะที่ลัทธิจักรวรรดิหรือระบอบอาณานิคม จะมีแหล่งการผลิตอาหารและภาคเกษตรกรรมในอินเดีย ออสเตรเลีย อินเดีย และสหรัฐอเมริกา โดยปริมาณการผลิตก็เพิ่มสูงขึ้นตามอุปสงค์ของอาหารและคนงานในระบบอุตสาหกรรม ผลกระทบที่ตามมาคือการย้ายถิ่นขยายจากเขตเมืองไปสู่ภายนอกประเทศ

นอกจากแรงงานกลุ่มนี้จะถูกกดขี่จากสภาพการทำงาน เอาไว้ดเอาเปรียบจากการทำงาน และปฏิบัติอย่างไม่มีมาตรการคุ้มครอง แต่อีกทางหนึ่ง การย้ายถิ่นออกไปภายนอกประเทศ ถือเป็นวิธีการกระจายทรัพยากรในโลก หรือให้กำลังแรงงานเหล่านี้สร้างผลิตภาพและผลผลิตในประเทศและภูมิภาคอื่นที่มีความพร้อมต่อการลงทุน ทั้งวัตถุดิบ เงินทุน และที่ดิน แต่ยังคงคำนึงถึงภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมด้วย

นอกจากนี้การย้ายถิ่นยังทำให้เกิดการลดอัตราการว่างงานและมีเงินส่งกลับให้แก่ครอบครัวในประเทศต้นทาง ขณะเดียวกันรัฐบาลในประเทศนั้น ยังได้รับแรงงานที่ป้อนสู่อุตสาหกรรมที่ขาดแคลนคนทำงาน เช่น งานในเหมืองแร่และทรัพยากรธรรมชาติประเภทอื่นที่มีความเสี่ยงและผลตอบแทนไม่คุ้มค่า อย่างไรก็ตามการย้ายถิ่นออกไปภายนอกประเทศ กลายเป็นแนวปฏิบัติที่ปรากฏให้เห็นมากขึ้นต่อเนื่อง เพราะโลกเชื่อมโยงถึงกัน และมีมาตรการคุ้มครองที่ส่งเสริมสิทธิแรงงาน ทั้งนี้จึงมีความเป็นไปได้ว่าการย้ายถิ่นมีทั้งความสมัครใจและไม่สมัครใจ และปรากฏการณ์ของการย้ายถิ่นในปัจจุบันก็แตกต่างจากประวัติศาสตร์ เพราะครั้งแรกที่เชื่อมโยงโลกใหม่ทำให้เกิดการป้อนแรงงานจากภาคพื้นแอฟริกาไปสู่อเมริกาและยุโรป โดยเป็นลักษณะของทาสหรือใช้แรงงานทาส แต่การย้ายถิ่นก็ยังปรากฏมาจนหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เพราะตั้งอยู่บนความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมโดยสะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำของการพัฒนาเชิงภูมิศาสตร์โลก

ยิ่งกว่านี้การย้ายถิ่นจากที่เคยให้ความสำคัญต่อโลกใต้ไปสู่โลกเหนือ แต่พลวัตที่เกิดขึ้นทำให้ระดับการพัฒนาเศรษฐกิจแบ่งและชอยย่อยออกไปมากขึ้น จนทำให้การย้ายถิ่นอาจเกิดขึ้นจากโลกใต้สู่โลกใต้ โดยผู้บริษัทยกตัวอย่างเช่น จากแรงงานลาวย้ายถิ่นมาทำงานที่ไทย ขณะที่แรงงานลาวก็มีย้ายถิ่นไปญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ สะท้อนว่าการตัดสินใจย้ายถิ่นมีการประเมินความคุ้มค่า ความเอื้ออำนวยของการย้ายถิ่น ภูมิศาสตร์เชิงพื้นที่และอัตลักษณ์ทางสังคม และระยะเวลาการย้ายถิ่นสั้นหรือยาว เพราะท้ายที่สุดการย้ายถิ่นก็เพื่อให้ได้รับเงินเพียงพอต่อค่าใช้จ่ายครองชีพและส่งเงินกลับให้กรณีที่มีครอบครัว

แต่บางกรณีกลับปรากฏแรงงานผี (Ghost Workers) โดยเฉพาะแรงงานย้ายถิ่นที่มาทำงานแรงงานรับใช้ในบ้าน (Domestic Workers) ไม่ว่าจะเป็นพี่เลี้ยงเด็ก คนดูแลบ้าน และคนสวนก็ตาม แต่การเข้าเมืองโดยไม่มีเอกสารทางการ ส่งผลให้ไม่มีสถานะเข้าเมืองถูกต้องตามกฎหมาย ผลที่ตามมาคือขาดการคุ้มครองทางกฎหมายและถูกเลือกปฏิบัติ จนเป็นที่มาให้ ILO จัดทำอนุสัญญาฉบับที่ 189 ว่าด้วยแรงงานรับใช้ในบ้าน เพื่อให้แนวทางปฏิบัติต่อรัฐบาลและปัจเจกบุคคลที่จ้างงานคนกลุ่มนี้ โดยเฉพาะยี่งเด็กและสตรีถือเป็นกลุ่มเสี่ยง และจำเป็นให้มีมาตรการความปลอดภัยทางสังคมรองรับต่อเสรีนิยมใหม่ที่มีเจตจำนงให้ลดสวัสดิการสังคม เพราะเป็นค่าใช้จ่ายของภาครัฐ

อย่างไรก็ตาม Herod อธิบายผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการย้ายถิ่นออกไปภายนอกประเทศ โดยกล่าวถึงวิกฤติ HIV/AIDS ที่เกิดขึ้นในภาคพื้นแอฟริกา โดยเกี่ยวข้องกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร เพราะแท้จริงแล้ว ภูมิศาสตร์ในภาคพื้นนี้ยากจนและเปราะบาง ความเสี่ยงทางสุขภาพและการเสียชีวิตจากวิกฤตินี้ ก่อให้เกิดผลกระทบต่ออัตรากำลังแรงงานลดลง ผลผลิตภาพแรงงานลดลงตามความเจ็บป่วย ภาคธุรกิจมีต้นทุนเพิ่มขึ้นเพราะจ่ายสิทธิประโยชน์ รายได้ของแรงงานลดลง อัตราประชากรลดลง การบริการทางสุขภาพของภาคเอกชนเพิ่มขึ้น และค่าใช้จ่ายของรัฐบาลต่อการบริการสุขภาพเพิ่มขึ้น

สำหรับประเด็นนี้ ก็กลายเป็นวาระที่นำมาถกแถลงกันในเวทีระดับสากลของสหประชาชาติ จนเป็นที่มาให้จัดทำปฏิญญาพันธกรณีเกี่ยวกับ HIV/AIDS เพื่อส่งเสริมสิทธิพื้นฐาน ความเสมอภาคต่อการเข้าถึงบริการสังคม และเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จนกระทั่งบูรณาการร่วมกับเป้าหมายของการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ หรือ MDGs ขณะที่ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นนี้ยึดโยงกับการย้ายถิ่นและครอบครัวของแรงงาน จนทำให้ปัญหาเช่นนี้เกี่ยวกับหลายตัวแสดง เช่น IOM, ILO, WHO, UNICEF เป็นต้น

3. แรงงานเสี่ยงในกระแสโลกาภิวัตน์และภัยอันตรายจากเสรีนิยมใหม่

โดยที่ Herod ให้คำจำกัดความของโลกาภิวัตน์ (Globalization) ดูเหมือนเป็นคำใหม่ ทั้งที่คล้ายคลึงกับคำว่าทำให้เป็นระหว่างประเทศ (Internationalization) โดยรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและความสัมพันธ์ของตัวแสดงที่ก้าวข้ามออกจากเขตแดนรัฐ มีทั้งเทคโนโลยีการสื่อสารและลอจิสติกส์ให้การสนับสนุน ขณะที่เสรีนิยมใหม่ (Neoliberalism) รองรับต่อรูปแบบของการทำงานและการคุ้มครองแรงงานจาก “Sweatshop” มาสู่ “Precarious Work” ฉะนั้นโลกาภิวัตน์เสรีนิยมใหม่ จึงก่อให้เกิดผลกระทบตามมาต่อแรงงาน และ Herod ยังเน้นที่มิติเศรษฐกิจต่อแรงงาน แทนที่จะพิจารณาร่วมกับมิติการเมืองและสังคม

Herod อธิบายแรงงานในกระแสโลกาภิวัตน์เสรีนิยมใหม่ ผ่านการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (Foreign Direct Investment: FDI) เพื่อเชื่อมโยงกลุ่มคนต่างๆ ที่แตกต่างจากทั่วโลก ภายใต้เครือข่ายการผลิตโลก (Global Production Network: GPN) บ่อยครั้งถูกใช้แทนที่กับห่วงโซ่สินค้าโลก (Global Commodities Chains: GCC) ห่วงโซ่อุปทานโลก (Global Supply Chains: GSP) และห่วงโซ่คุณค่าโลก (Global Value Chains: GVN) หรือกล่าวได้ว่าโลกาภิวัตน์กลายเป็นอำนาจของชาติ และทำให้ตัวแสดงทางเศรษฐกิจอย่างบรรษัทก้าวข้ามออกนอกประเทศและเคลื่อนย้ายออกไปโดยไม่ถูกกีดกันจากภูมิศาสตร์โลก ส่งผลให้ทุน สินค้า และบริการไหลผ่านออกไปทั่วโลก

โลกาภิวัตน์จึงเป็นการกรกลายรูปแบบอำนาจที่ทำให้ประเทศในโลกใต้ ถูกบูรณาการรวมเข้าเป็นโลกเหนืออย่างเป็นเอกภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีการสื่อสารทำได้ง่ายและรวดเร็ว ขณะที่การแผ่ขยายเช่นนี้ยังได้รับประโยชน์จากการจัดแบ่งของแรงงานโลก (Global Division of Labor) ที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง อย่างไรก็ตามถ้าพิจารณาโลกาภิวัตน์จาก FDI นั้นหมายความว่าระบบอาณานิคมที่เกิดขึ้นในศตวรรษ 16-20 ยังไม่ถือเป็นโลกาภิวัตน์ โดยแตกต่างจากที่ Herod นำเสนอ เพราะค่อนข้างชัดว่าโลกาภิวัตน์เกิดขึ้นมาพร้อมกับเสรีนิยมใหม่ และเริ่มต้นขึ้นมาราวทศวรรษ 1970

TNCs จึงกลายเป็นตัวแสดงหลัก และ FDI ทำให้ยกระดับแรงงานในตลาดแรงงานให้มีความรู้และทักษะมากขึ้น แต่ถือเป็นเพียงทรัพยากรเท่านั้น ที่สำคัญทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างการจ้างงานที่เกิดขึ้นจากบริษัทหรือกลุ่มทุนภายในประเทศกับ TNCs โดยการย้ายถิ่นก็กลายเป็นเรื่องที่ยึดโยงกับทักษะการทำงาน กล่าวคือ ถ้าพิจารณาว่าการย้ายถิ่นยกระดับคุณภาพชีวิตทางสังคม ต้องตีความอย่างลุ่มลึกว่าโลกาภิวัตน์ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงภูมิศาสตร์ทางเศรษฐกิจการเมืองอย่างไร เพราะอันที่จริง FDI ทำให้เกิดการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจและทำให้เกิดการลงทุนมากขึ้น นำไปสู่การย้ายถิ่นของแรงงานไร้ทักษะเพิ่มขึ้น

บทบาทของ TNCs ในกระแสโลกาภิวัตน์เสรีนิยมใหม่ ส่งผลให้ GPN สร้างความได้เปรียบในประเทศที่เคลื่อนย้ายไปลงทุน ทั้งด้านวัตถุดิบ แรงงานราคาถูก ขาดมาตรการสิ่งแวดล้อม ภายใต้การแข่งขันไปถึงจุดต่ำสุด (Race to the Bottom) ยิ่งกว่านั้นคือ โลกาภิวัตน์ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแรงงานในฐานะอัตตา (Subject) โดยเฉพาะการปรากฏแนวคิดแรงงานเสี่ยง (Precarious Work) โดย Herod ก็อ้างถึงหนังสือ The Precariat: The New Dangerous Class ที่เขียนโดย Guy Standing ในปี ค.ศ. 2011 เพราะครอบคลุมงานอาชีพที่ไม่เป็นทางการ งานนอกระบบ และรูปแบบงานต่าง ๆ ที่ขาดความมั่นคงและเสี่ยงภัยอันตรายต่อการว่างงาน

โดยเฉพาะยิ่งการใช้ข้อเสนอของความยืดหยุ่น (Flexibility) ส่งผลให้สภาพการจ้างงานเปลี่ยนแปลงรูปแบบจากเดิม บ่อยครั้งอาจเป็นความไม่สมัครของแรงงานด้วยซ้ำไป เช่น งานบางเวลา งานชั่วคราว งานอิสระ และงานที่รับไปทำที่บ้าน โดยจัดเป็นรูปแบบของงานที่ไม่มีมาตรฐาน (Non-Standard Employment) แต่กลับกลายเป็นการได้รับค่าจ้างต่ำ สภาพการทำงานที่ย่ำแย่ และตกอยู่ภายใต้ความยากจน จึงไม่มีความเป็นไปได้ที่แรงงานจะได้รับการสนับสนุนแนวคิดของความสมดุลของชีวิตการทำงาน (Work-Life Balance) เนื่องจากแรงงานควรได้รับการจ้างงานแบบเต็มเวลา (Full-Time Employment) เพื่อให้ได้รับหลักประกันความมั่นคงทางสังคมและรายได้ รวมถึงการรักษาพยาบาลยามเจ็บป่วย และเงินบำนาญชราภาพ เป็นต้น

ที่สำคัญกว่านี้เสรีนิยมใหม่ยิ่งทำให้แรงงานเสี่ยงขยายตัวมากขึ้น เพราะแท้จริงแล้วเสรีนิยมใหม่ในรูปแบบของอุดมการณ์เริ่มต้นมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1973 ที่ประเทศชิลี จนต่อมารัฐบาลสหราชอาณาจักรที่นำโดย Margaret Thatcher และสหรัฐอเมริกาที่นำโดย Ronald Reagan ผลักดันไปสู่นโยบายเสรีนิยมใหม่ ทั้งการลดภาษี ผ่อนปรนกฎเกณฑ์ ขจัดกำแพงภาษี แปรรูปกิจการสาธารณะ เปลี่ยนรูปแบบบริการภาครัฐ และยังคงต่อต้านบทบาทของสหภาพแรงงาน เพราะกีดขวางต่อการลงทุนและการค้าระหว่างประเทศ จนกลายเป็นมาของการแถลงฉันทามติวอชิงตัน (Washington Consensus)

ฉะนั้นเสรีนิยมใหม่จึงสลายงานในเศรษฐกิจดั้งเดิม (Old Economy) ลงเนื่องจากงานในเศรษฐกิจใหม่ (New Economy) เช่น “Gig Employment” ปรากฏขึ้นเพื่อรองรับความยืดหยุ่น โดยเน้นแรงงานใช้ความรู้ แต่ไม่ส่งเสริมให้มีการเจรจาต่อรองร่วม พร้อมกันนี้ยังขัดขวางบทบาทของสหภาพ เช่นนั้นแล้วแรงงานย่อมขาดการคุ้มครองสิทธิการทำงาน แม้ว่างานเสี่ยงจะขยายตัวมากขึ้นอย่างเนื่อง ๆ แต่กลับไม่มีให้แนวทางแก้ไขถึงฐานรากของปัญหานี้ ขณะที่ ILO ที่ทำหน้าที่อภิบาลสังคมโลกก็เสนอให้งานที่มีคุณค่าเป็นเครื่องมือสำหรับการรับมือเศรษฐกิจรูปแบบใหม่นี้ หรือที่เรียกกันว่า Digital Platform ทั้งรูปแบบ Gig Work และ Crowd Work นอกจากนี้เนื้อหาของงานทำให้ ILO เสนอการคุ้มครองทางสังคมขึ้นมาใช้ เพราะแสดงให้เห็นถึงความเสี่ยงและก่อให้เกิดผลกระทบต่อคนทำงาน และกลุ่มคนอื่นตลอดวงจรชีวิต

4. การแทนที่เศรษฐกิจใหม่โดยงานที่ไม่มีมาตรฐานและห่วงโซ่อุปทานโลก

Herod อธิบายว่าเศรษฐกิจใหม่เริ่มปรากฏขึ้นมาตั้งแต่ทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา โดยมีปัจจัยสนับสนุนคือเทคโนโลยีและทำให้เกิดการสร้างสรรคงานใหม่ พร้อมกับโลกเข้าสู่การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สาม ส่งผลให้การผลิตแบบสายพานที่

พัฒนามาจากแนวคิดแรกเริ่มโดย Frederick W. Taylor ในหนังสือ The Principles of Scientific Management ปี ค.ศ. 1911 เริ่มเสื่อมถอยลง พร้อมกับการนำไปปฏิบัติโดย Henry Ford ในประเภทอุตสาหกรรมยานยนต์ โดยเป็นฐานรากของอุตสาหกรรมทุนนิยม (Industrial Capitalism) ขณะที่เศรษฐกิจใหม่จะเน้นที่รวดเร็ว ยืดหยุ่น เน้นหนัก เป็นมิตร และชัดเจน นอกจากนี้ทำให้เกิดการขับเคลื่อนธุรกิจ โดยเน้นความสัมพันธ์แนวราบ และบูรณาการให้เกิดการจัดการเครือข่ายการผลิตโลก แต่ก็ไม่ได้ตัดขาดจาก Taylorism และ Fordism

โดยที่ GPN ทำให้การผลิตขยายเป็นเครือข่ายและห่วงโซ่ กล่าวคือ ไม่ได้ผลิตเสร็จสิ้นเป็นสินค้าหนึ่งในชิ้นในโรงงานเดียว แต่วัตถุดิบที่จัดเตรียมในแต่ละขั้นตอนอาจมาจากหลายแหล่งประเทศและภูมิภาค ทำให้การผลิตเช่นนี้สร้างความไม่เป็นธรรม ขาดการคุ้มครองสภาพการทำงาน และเอาัดเอาเปรียบผ่านรูปแบบการจ้างงานอย่างไม่ทันรู้ตัว โดยกลายเป็นปัญหาที่หนักหน่วงมากขึ้นในประเทศกำลังพัฒนา ทั้งในภาคพื้นแอฟริกาและเอเชีย ทั้งนี้ Herod ยกตัวอย่างถึงกิจการประเภทเหมืองในออสเตรเลีย โดยใช้การจัดการกำลังแรงงานใหม่ หรือเรียกว่า “Fly-in, Fly-Out” (FIFO) เพื่อลดต้นทุนและสนับสนุนการปฏิบัติการ ขณะที่ยังรูปแบบเช่นนี้ไม่ได้ดึงดูดทรัพยากรแรงงานให้ตัดสินใจมาทำงาน เพราะกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและครอบครัว รวมทั้งปัญหาสุขภาพก็ควรตระหนักถึงลำดับแรก ๆ นอกจากนี้ยังอาศัยการจัดการแรงงานจากภายนอกประเทศ แม้แต่ที่จีนก็มีแนวคิดที่ใช้หุ่นยนต์แทนที่แรงงานมนุษย์ในอุตสาหกรรม ที่สำคัญกว่านี้ FIFO กลับทำให้อำนาจของแรงงานลดลง แต่ Herod กลับไม่กล่าวถึง ทั้งที่เป็นยุทธศาสตร์หนึ่งที่พัฒนามาจากความคิดฐานรากของเสรีนิยมใหม่

อย่างไรก็ตาม GPN กลับทำให้เห็นว่าสินค้าที่ผลิตออกมาจำหน่ายราคาถูกควรที่จะพิจารณากลับไปถึงต้นทุนการผลิตและกิจกรรมที่เกิดขึ้นตลอดเครือข่ายการผลิตหรือห่วงโซ่อุปทาน โดยเฉพาะการใช้แรงงานเด็กและแรงงานบังคับ บ่อยครั้งจะปรากฏขึ้นในกลุ่มประเทศที่มีฐานะเป็นบริวาร และป้อนผลผลิตต่างๆ ให้กับประเทศอุตสาหกรรม ทั้งนี้ Herod ได้เน้นมาที่การใช้แรงงานบังคับในอุตสาหกรรมประมง เพราะขาดการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองขั้นต่ำให้แก่แรงงาน ทั้งสภาพการ

ทำงาน ค่าจ้าง และความปลอดภัยอาชีวอนามัย โดยปัญหานี้เกิดขึ้นแพร่หลายในประเทศโลกใต้ รวมถึงประเทศไทยที่จัดว่าเป็นอุตสาหกรรมประมงขนาดใหญ่ แต่พยายามลดต้นทุนแรงงานลง ขณะที่เกิดการตั้งข้อสังเกตและวิจารณ์ถึงการใช้แรงงานทาสสมัยใหม่ของเจ้าของทุนบางรายที่อาศัย GSC ปฏิบัติต่อแรงงานเยี่ยงทาสสมัยใหม่ แต่กลับไม่ปรากฏหลักฐานเชิงประจักษ์สนับสนุนในประเด็นนี้

GSC จึงตั้งอยู่บนความสลับซับซ้อนในระบบเศรษฐกิจ และเป็นไปได้ว่าแท้จริงแล้วประโยชน์ให้แก่อภิสิทธิ์ชนที่ถือครองปัจจัยการผลิต ก่อให้เกิดผลกระทบตามมาต่อแรงงาน โดยเฉพาะอุตสาหกรรมอาหารทะเล อาศัยแรงงานย้ายถิ่นเป็นส่วนใหญ่ และภายใต้ห่วงโซ่ในช่วงต่างๆ ก็มีบริษัทขนาดย่อยหรือบ่อยครั้งเรียกว่าบริษัทลูกดำเนินการแทนและสนับสนุนกิจกรรมใน GSC สะท้อนให้เห็นทุนนิยมโลกปรับตัวภายใต้เศรษฐกิจใหม่ แม้แต่การผลิตในภาคเกษตรกรรมก็กลายเป็นป้อนให้สู่อุตสาหกรรมอาหารและค้าปลีก หรือที่ผู้ปริทัศน์เรียก GSC เป็นกระบวนการผูกขาดโดยชอบธรรมในระบบทุนนิยมและสร้างความชอบธรรมจากรูปแบบการทำงานและสภาพการจ้างงานตามช่วงต่างๆ ของห่วงโซ่ จนแยกย่อยและแยกไม่ออกว่าการเอารัดเอาเปรียบและกดขี่แรงงานเป็นอย่างไร

นอกจากนี้การแทนที่เศรษฐกิจใหม่ทำให้เกิดรูปแบบการจ้างงานใหม่และถูกทดแทนที่ด้วยเทคโนโลยี ถ้ากรณีเช่นนี้ในปัจจุบันอาจเรียกว่าเป็นหุ่นยนต์และปัญญาประดิษฐ์ โดยจะเห็นได้ว่าเทคโนโลยีเหล่านี้ได้แก่ สมาร์ทโฟน คอมพิวเตอร์ เครื่องเล่น DVD และอุปกรณ์อื่นๆ มีกระบวนการผลิตและจัดเตรียมวัตถุดิบจากประเทศกำลังพัฒนา ตัวอย่างกรณีของ Apple มีแหล่งอุตสาหกรรมที่จีนตอนใต้ โดยมี Foxconn เป็นบริษัทรับเหมาช่วงเพื่อผลิตสินค้า iPhones และ iPads นอกจากนี้ยังมีสินค้าของบริษัทขนาดใหญ่รายอื่น แต่กลับปรากฏว่ามีการเอารัดเอาเปรียบและปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมต่อแรงงาน ขณะที่การรวมกลุ่มของขบวนการแรงงานควรถูกใช้เป็นพลังทางสังคมที่มีความเข้มแข็งและต่อต้านนโยบายของบริษัท โดยเฉพาะการจ้างงานที่ไม่มีมาตรฐาน และสุ่มเสี่ยงต่อความมั่นคงทางสังคมและรายได้ของแรงงานและครอบครัว

5. การต่อสู้ของขบวนการแรงงานและความสมานฉันท์แรงงานโลก

ไม่เพียงแต่ที่ Herod จะเสนอถึงการต่อสู้ของแรงงานในกระแสโลกาภิวัตน์เสรีนิยมใหม่ แต่ปรากฏให้เห็นกลุ่มหรือสมาพันธ์แรงงานในระดับโลกต่างพากันออกมาต่อต้านการขยายตัวของระบบอุตสาหกรรมและบทบาทของ TNCs เนื่องจากปรากฏให้เห็นจากหนังสือ Building Global Labor Solidarity in a Time of Accelerating Solidarity ที่มี Kim Scipes เป็นบรรณาธิการ ก็ตระหนักถึงการสร้างความสมานฉันท์แรงงานโลก และเห็นว่าโลกาภิวัตน์และเสรีนิยมใหม่ก่อให้เกิดผลกระทบตามมาต่อแรงงาน นอกจากนี้ยังเกิดการครองอำนาจนำในเศรษฐกิจโลกโดยสหรัฐอเมริกา และยังได้รับการสนับสนุนโดยองค์การระหว่างประเทศ ขณะที่ Herod เน้นที่มีมิติทางเศรษฐกิจเป็นหลัก จนละเลยต่อกลไกทางวัฒนธรรมข้ามชาติ กล่าวคือ สินค้าและอาหารบริโภคนิยม ที่แผ่ขยายอำนาจมาพร้อมกับบทบาทของจักรวรรดิภายใต้การแข่งขันทางการค้า

ขบวนการแรงงานสากลจัดเป็นส่วนหนึ่งของประชาสังคมโลกและอาศัยหลักการประชาธิปไตยเป็นแนวทางหลัก แม้ว่าการต่อสู้ของแรงงานจะขยายออกสู่ระดับโลก และเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือได้ง่ายขึ้นผ่านเทคโนโลยีก็ตาม แต่ระบบทุนนิยมโลกเปลี่ยนรูปผ่าน GSC ผ่านการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งแล้วครั้งเล่า จนทำให้สภาพแรงงานอ่อนแอลงและขาดอำนาจการต่อรอง แท้จริงแล้วถ้าพิจารณาให้แรงงานเป็นทรัพยากร ย่อมหมายความว่าระบบการจัดการครอบงำแรงงาน ขณะที่เจ้าของทุนก็ไม่สนับสนุนให้แรงงานรวมกลุ่มเพื่อเจรจาต่อรองสู่การกำหนดสภาพการทำงานและค่าจ้างร่วมกัน แต่เป้าหมายที่ Herod กล่าวถึงการปฏิบัติการในระดับระหว่างประเทศของขบวนการแรงงาน ก็เพื่อการต่อสู้ให้ได้มาซึ่งสิทธิแรงงานและสภาพการทำงานที่ดีขึ้น กล่าวคือ การเจรจาต่อรองร่วมในสถานที่ทำงานยังคงมีความสำคัญในกระแสโลกาภิวัตน์เสรีนิยมใหม่ เพราะโดยความสัมพันธ์ทางสังคมแล้ว ตกอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมระหว่างระบบทวิภาคีของเจ้าของทุนและแรงงาน ซึ่งประเด็นนี้ Herod กลับไม่ได้เน้นถึง

ขณะที่กลไกของระบบอุตสาหกรรมที่เติบโตมาพร้อมกับ Taylorism จนพัฒนาเรื่อยมาถึงโลกาภิวัตน์ที่เน้นระบบการจัดการที่ยืดหยุ่น แต่กลับต้องเผชิญการจัดการแบ่งกลุ่ม/ประเภทของแรงงานที่ให้เกิดความแตกต่างกัน โดยใช้ทักษะการทำงานมาสร้างเงื่อนไข เพื่อกำหนดช่องว่างของการจ่ายค่าจ้าง ระดับของตำแหน่งงาน และอื่น ๆ ที่มีลักษณะเป็นโครงสร้างบังคับบัญชามากกว่าจะส่งเสริมให้เกิดการจัดการโดยเน้นประสานความร่วมมือแนวราบ ก็กลายเป็นหนึ่งในปัจจัยหลักที่ทำให้ความสมานฉันท์แรงงานก่อรูปขึ้นมาได้ยาก และที่สำคัญกว่านี้คือการสร้างความสมานฉันท์ของแรงงานนั้น ต้องตระหนักว่าแต่ละกลุ่มเคยมีบริบททางประวัติศาสตร์และอุดมการณ์ที่มีความเหลื่อมซ้อนกัน ดังเช่น สหราชอาณาจักรและออสเตรเลียมีพรรคแรงงาน ขณะที่สหรัฐอเมริกากลับไม่มีพรรคแรงงาน แม้แต่ระบอบรัฐสวัสดิการมีแตกต่างเช่นกัน

นอกจากนี้สหพันธ์แรงงานและสภาแรงงานอุตสาหกรรม (AFL-CIO) โดยทศวรรษ 1930 AFL ก็เน้นที่กลุ่มแรงงานชนชั้นกลางที่ประสบวิกฤติเศรษฐกิจโลก และส่วนใหญ่ผลประโยชน์ในระยะแรกของการรวมกลุ่มระหว่าง AFL กับ CIO ก็เพื่อต่อต้านระบอบคอมมิวนิสต์ แต่จะเห็นได้ว่ามีขบวนการแรงงานระดับสากลและมีสมาชิกเป็นจำนวนมากก็จริง อาทิ BWI, EI, IndustriALL, ITF, IUF, UNI Global Union เป็นต้น ขณะที่ผู้ปริทัศน์เห็นว่าความแตกต่างของอุดมการณ์ถือเป็นอีกปัจจัยที่ทำให้ไม่มีความเป็นไปได้ที่ขบวนการแรงงานจะร่วมต่อสู้กับระบบทุนนิยมโลกได้ จนชัยชนะ และทั้งหมดนี้ก็มีศูนย์บัญชาการในโลกตะวันตก ขณะที่โลกตะวันออกส่วนใหญ่ตกอยู่ภายใต้ระบอบอาณานิคมจนกระทั่งได้รับการปลดปล่อยหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ส่งผลให้บทบาทของขบวนการแรงงานค่อนข้างจำกัดและไม่มีวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมต่อการจัดการความไม่เป็นธรรมทางสังคม

อย่างไรก็ดี ถือเป็นนิมิตหมายหรือตอบโต้ต่อระบบทุนนิยมโลก เพราะขณะที่ TNCs ขยายบทบาทในระบบเศรษฐกิจโลก แต่ขบวนการแรงงานสากลกลับสะท้อนผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อแรงงานใน GSC เพราะรูปแบบการจ้างงานไม่มีมาตรฐานทำให้สภาพการจ้างแตกต่างจากเดิม เช่น ไม่มีสถานที่ทำงานประจำและเวลาที่ยืดหยุ่นเข้างานไม่ตรงกัน โดยสิ่งเหล่านี้ก็ขัดขวางการรวมกลุ่มของแรงงานและทำให้

ขาดอำนาจต่อรองกับนายจ้าง อย่างไรก็ตามก็ดีการปฏิบัติการขยายออกนอกจากสถานที่ทำงานและประเทศมาสู่ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และโลกาภิวัตน์ก่อให้เกิดการชูดริตทรัพยากรในประเทศกำลังพัฒนาก็จริง แต่กลับยังทำให้ขบวนการแรงงานร่วมมือกันมากขึ้น เว้นแต่สมาพันธ์/สหพันธ์แรงงานนั้นจะร่วมมือกับภาครัฐอย่างแนบชิด เช่นเดียวกับ AFL-CIO ที่อาศัยบทบาทของรัฐบาลอเมริกันเป็นสะพานเพื่อรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ

โดยสรุปแล้ว Andrew Herod พยายามเสนอและอธิบายให้เห็นประเด็นแรงงานร่วมสมัยในระดับโลกมีอะไรที่ควรติดตามและให้คุณค่าต่อการศึกษาวิจัยประกอบด้วย (1) การย้ายถิ่นระหว่างประเทศ (2) รูปแบบการจ้างแรงงานที่ไม่มีมาตรฐาน (3) เครือข่ายการผลิตโลกหรือห่วงโซ่อุปทานโลก และ (4) ขบวนการแรงงานและความสมานฉันท์แรงงานโลก โดยทั้งสี่ประเด็นนี้ได้รับผลกระทบจากโลกาภิวัตน์และเสรีนิยมใหม่ แต่บางปัญหาที่เกิดขึ้นในบางสถานที่และช่วงเวลาที่ไม้อาจรองรับหรือจัดเตรียมแนวทางได้ทันท่วงที เช่น การจ้างงานตามสัญญาชั่วคราวหรือว่าจ้างตามชิ้นงานกลับไม่มีมาตรการทางกฎหมายคุ้มครอง และการคุ้มครองทางสังคม อันเป็นหลักประกันความมั่นคงทางสังคม นอกจากนี้ขบวนการแรงงาน แม้ว่าจะติดต่อสื่อสารและขยายความสัมพันธ์ออกเป็นเครือข่ายระดับโลก แต่อันที่จริงอำนาจการต่อรองในสถานที่ทำงานกลับลดลง และกลายเป็นการรวมตัวแบบผ่อนปรน

ท้ายนี้หนังสือเล่มนี้จึงมีประโยชน์และเหมาะสมต่อ (1) การทำความเข้าใจสถานการณ์แรงงานร่วมสมัยของผู้เรียน/ศึกษาด้านแรงงาน และผู้สอน/วิจัยด้านแรงงานเช่นกัน (2) การค้นหาหัวข้อวิจัยที่สอดคล้องกับประเด็นร่วมสมัยทั้งสี่ประเด็น (3) การนำเสนอให้แรงงานเป็นทรัพยากร รวมถึงการเน้นที่โลกาภิวัตน์ที่ FDI และเสรีนิยมใหม่ที่ให้ภาพสะท้อนของ GSC ยิ่งกว่านี้แรงงานถูกครอบงำพื้นที่การศึกษาโดยเศรษฐศาสตร์ เพราะมีตัวชี้วัดที่แสดงผลเชิงปริมาณได้ชัดเจน ขณะเดียวกันยังสนับสนุนอุตสาหกรรมทุนนิยมที่ขยายตัวมาตั้งแต่ศตวรรษ 18 โดยเฉพาะปัจจุบันที่ GSC ส่งผลให้การคุ้มครองแรงงานในแต่ละช่วงของห่วงโซ่มีความเป็นไปได้ยาก เนื่องจากกฎหมายไม่ครอบคลุมถึง แม้แต่มาตรฐานแรงงาน

ของ ILO ก็ต้องจัดทำขึ้นมาเพื่อรองรับสถานการณ์ร่วมสมัยเช่นนี้ แต่ความถี่ของแต่ละฉบับค่อนข้างห่างตามปี เพราะส่วนใหญ่แล้ว ILO จัดทำไว้ครอบคลุมแล้วตั้งแต่ช่วงสงครามเย็น เว้นแต่ประเด็นเฉพาะเหล่านี้เช่น อนุสัญญาฉบับที่ 188 ว่าด้วยการทำงานประมง ปี ค.ศ. 2007 และอนุสัญญาฉบับที่ 189 ว่าด้วยแรงงานรับใช้ในบ้าน ปี ค.ศ. 2011 เป็นต้น